

MATÈRIES I ASSIGNATURES OPTATIVES I LLIURES A L'ENSENYAMENT DE MESTRES

Jaume Aymí Escolà, Antoni Gavalda Torrents, Luisa Gironde Pérez i Isabel Viscarro Tomàs.
Professors de Didàctiques Específiques a l'Ensenyament de Mestres.

El disseny dels nous plans d'estudi de les titulacions universitàries ha suposat l'aparició d'alguns aspectes nous en relació al dissenys tradicionals al nostre país. Entre aquests aspectes podem assenyalar, a més de la molt discutida valoració en crèdits, la distinció entre matèries i assignatures; les primeres, considerades com a grans camps del saber, i les segones, com l'organització concreta d'aquest camp del saber com a objecte curricular, organització seqüenciada de continguts i ajustada a un temps determinat.

Un altre canvi important ha estat la incorporació als currículums d'assignatures de lliure elecció. A més de les tradicionals matèries i corresponents assignatures optatives, apareix aquesta nova idea de lliure elecció. Si les matèries optatives estan dissenyades per les universitats per a completar el currículum de l'estudiant en un determinat ensenyament i permetre que els estudiants puguin fer aquest complement entre diverses opcions, la lliure elecció suposa una major llibertat en la tria d'assignatures o crèdits per completar la formació. Tria que no té per què ser de matèries afins o properes a l'ensenyament cursat, sinó que estan dirigides més a l'interès personal de l'estudiant, bé per procurar-se una major formació personal en un camp del saber determinat, bé en l'adquisició d'algun saber de tipus instrumental, etc. Una de les raons que des del Ministeri s'argumentaven com a defensa de la lliure elecció era que, necessàriament les diverses titulacions tenen currículums molt tancats de cara a les matèries que els són pròpies; això és així necessàriament, tant per l'amplitud dels coneixements de qualsevol carrera com per la previsió dels nous plans de passar les titulacions a menys anys lectius. Amb la introducció de crèdits lliures es pretenia obrir una porta a la formació personal. Per què un estudiant d'Enginyeria no ha d'estar interessat en la Història Moderna, en la Filosofia, en la Literatura o en l'Astrofísica?

La concrecció dels plans a les Universitats

A més de la troncaltat que, proposada a nivell de l'Estat, tota universitat ha de respectar en l'elaboració del currículum d'ensenyaments homologats, hi ha una part que s'ha de completar, en forma de matèries i les seves corresponents assignatures, de manera que per a l'estudiant siguin obligatòries o optatives. No obstant això, la lliure

elecció no suposa necessàriament el disseny de noves assignatures per part de la universitat, sinó que el que ha de fer és organitzar el seu funcionament, i en tot cas dir quins crèdits, cursats de manera ordinària en la pròpia universitat, en altres universitats, en pràctiques o estades en cursos especials, universitaris o d'altres institucions, poden ser reconeguts com a crèdits lliures per un ensenyament determinat.

Aquest plantejament, que com a idea de base és interessant, ha portat en la pràctica a solucions més o menys afortunades segons els casos, i evidentment ha suposat a les universitats importants problemes organitzatius.

La concrecció al plan d'estudis de Mestres a Tarragona: matèries i assignatures optatives

Els plans d'estudis de mestres han estat dels primers a ser modificats en la pràctica totalitat d'universitats de l'Estat, donada la urgent necessitat d'adaptar la formació a les noves necessitats que implica l'actual Reforma de l'Ensenyament en els nivells no universitaris. De tots són coneguts els importants canvis que s'han donat en aquest camp. Sense voler entrar en la discussió general de si la formació de mestres és mínimament adient en els termes actuals, si s'han desapropiat oportunitats per fer les coses com sembla que la societat demanava (nivells de llicenciatura), valorarem el que ha suposat aquest canvi.

Ens hem trobat que en un nivell de diplomatura (3 anys d'estudis) cal fer especialitats. Si en l'època anterior aquestes especialitats, de cara al professional d'educació obligatòria, anaven per una opcionalitat entre branques dels coneixements científics tradicionals (llengües, humanitats, ciències...) ara, com a conseqüència de l'aparició de l'educació secundària obligatòria, i per tant, un període d'escolaritat en Primària que acaba als 12 anys, *l'especialització* —cal ressaltar que la titulació oficial remarca aquest nom d'especialista— es fa en altres àrees: educació física, llengües estrangeres i educació musical. També hi ha "especialitat" d'educació primària i les de suport a l'educació en casos amb necessitats especials: audició i llenguatge i educació especial.

Al complementar el pla d'estudis, en el seu dia es van adoptar uns criteris (*Comunicació Educativa* nº6, desembre de 1992) que principalment pretenien complementar

l'obligatorietat. Pel que fa al paquet d'optativitat, es va tenir molt en compte, d'una banda, la problemàtica que suposava la implantació dels nous plans en relació a les variacions de plantilles de professorat existent, i de l'altra, ens vam acollir a la *seguretat* de matèries i camps que a qualsevol mestre interessien. En aquell moment la Universitat aconsellava noms genèrics en les matèries optatives i concreció en les assignatures correponents. Això facilitava els tràmits burocràtics, amb la promesa d'una revisió constant de les assignatures optatives, i fins i tot un canvi previst cada dos anys dins la mateixa universitat. Sembla clar que aquest mecanisme d'oferta d'optativitat versàtil és convenient, tant si el que es fa és una assignatura amb contingut molt necessari en un moment determinat (certes tècniques informàtiques, per exemple), com si es tracta del desenvolupament en profunditat d'algun aspecte curricular (la problemàtica de la dona, dintre de l'àrea de Sociologia o la utilització de la calculadora a l'aula, dintre de l'àrea de Matemàtiques, per citar alguns casos).

Ens trobem ara en el quart curs d'implantació dels nous plans, i per tant és desitjable que, ja que el procés previst, per raons diverses, ha quedat estancat, es plantegi un estudi i reforma d'aquesta optativitat.

Els crèdits de lliure elecció

Tal com hem dit abans, aquí no cal parlar de matèries de lliure elecció, sinó més aviat de crèdits lliures, ja que fins i tot es poden adquirir sense cursar assignatures concretes.

Ja hem dit que cada universitat té una organització particular que respecta més o menys l'esperit que havia creat aquests plans. Aquella idea tan bona de la lliure configuració del currículum per part de l'estudiant xoca en diversos obstacles. Segurament el primer és que els nostres estudiants no tenen

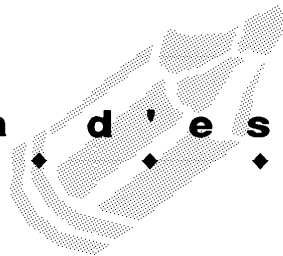
criteris segurs per fer aquesta tria. Aquests currículums tan lliures haurien d'estar convenientment tutoritzats: no és el cas en aquests moments. En segon lloc, la dispersió geogràfica del campus impedeix treballar en un curt període de temps en la Facultat que vols. En tercer lloc, hi ha una oferta limitada d'assignatures i places, i no sempre es pot atendre l'interès de l'estudiant per uns determinats crèdits.

Si tractem de mirar-ho en positiu, cal dir als estudiants que no es desanimin i que tractin d'orientar els seus interessos per aquests crèdits. En principi, per als estudiants de Mestre sembla adient que aquests interessos es decantin per assignatures de tipus instrumental, on observin que tenen mancances: llengües estrangeres o del país, informàtica, primers auxilis... o bé per assignatures de contingut científic: història, art, matemàtiques, biologia, literatura... en les quals vulguin ampliar coneixements, cosa que naturalment tindrà repercussió en la seva tasca professional, o bé en assignatures de les llicenciatures més properes: pedagogia i psicologia, perquè, a més de contribuir en aspectes relatius a la professió, permeten també la continuació d'estudis en altres ensenyaments de segon cicle. Efectivament, moltes d'elles tenen uns requisits d'entrada que es poden anar cursant durant el primer cicle, ja sigui Psicopedagogia, Antropologia o qualsevol altra que es pugui cursar des de la diplomatura.

Optatives i extracurriculars de l'ensenyament de Mestres a debat

El tema de les optatives pot arribar a donar molt de joc en la formació inicial del mestre, fomentant un major apropament real a l'escola primària dels professionals. Conseqüentment, per tot l'explicat fins ara, formulem una proposta orientativa, no tancada, en relació als blocs d'algunes àrees, com són la de Llengües, la d'Expressió Corporal i la de Ciències Socials:

Àrea de Llengües.

Creiem que en el nou disseny s'hauria d'entrar a fons en matèries que són vives a l'escola, però que malauradament no ho són gaire en la formació inicial. No cal ni assenyalar que tot bon mestre ha de dominar la llengua del país, la llengua castellana i com més idiomes estrangers millor. Però com que això ja es treballa dins de les troncales, la proposta se centraria, com diem a continuació, en les disciplines i continguts que hi podrien entrar:

- *Tècniques de comunicació.* Opinem que tot bon mestre hauria de saber connectar els alumnes amb el llenguatge musical. Si a aquesta premissa hi sumem la circumstància de donar forma a la poesia viscuda a través de la cançó, o l'escenificació de titelles per expressar tècniques d'expressió d'ús a la vida i quasi nul·les als llibres de text, aquesta disciplina ajudaria en la formació de mestres actius, que dominessin més nivells de llenguatge, complementant els bàsics, xifrats, òbviament, en l'escriptura i l'oralitat.

- *Teatre a l'escola.* Tot aprenentatge, perquè sigui significatiu, requereix uns continguts de tres àmbits que no és el lloc d'explicitar aquí, per sabuts. La idea de preparar una assignatura de teatre relliga aspectes de llengua amb la mateixa obra literària, ambientada en un determinat moment històric. Formar alumnes oberts, desinhibits, de dicció clara, de fixació de l'empatia amb el personatge, contribuiria a tenir mestres comunicatius, plurals i, sobretot, pensants, per a una vida en continua evolució.

- *Taller de redacció.* Un dels problemes de la massificació i del treball amb els nostres alumnes és la necessitat d'un aprofundiment en el domini de les tècniques d'expressió escrita. Prou bé sabem els professors que, quan revisem treballs escrits, observem molts graus diversos d'exigència en l'elaboració i presentació de les activitats. Amb aquesta disciplina es fomentaria l'escriptura autònoma de qualitat, la qual cosa, naturalment, afavoriria un major nivell de precisió i riquesa, a la llarga, en els alumnes que tingués l'ensenyant. Entenem que no n'hi ha prou de saber escriure amb correcció suficient, sinó que s'ha d'arribar a redactar amb majors graus de rigor, riquesa i elegància, en els diferents registres, segons el tipus de feina que s'estigui realitzant.

Àrea d'Expressió Corporal.

Les assignatures que s'imparteixen, per sort, han evolucionat des de la clàssica cursa i dels exercicis estàtics sense ordre ni concert. Avui no ens acontentem a formar mestres de xandall, bons esportistes i escàs bagatge de comprensió de la professió d'ensenyant. El salt qualitatiu, però, creiem que hauria d'anar més enllà, en conjunció amb la psicopedagogia, sense ser suplantada i minimitzada per aquesta. Per tot això, les possibles disciplines que es contemplarien serien les següents:

- *Expressió corporal i comunicació.* És un bloc que el mestre ha de treballar i a l'ensenyament de Mestres no forma

part del seu currículum. El treball d'aquesta assignatura s'hauria de basar en els diferents llenguatges expressius i comunicatius –sensopercepció, joc dramàtic, qualitat del moviment–, per formar el professional capaç de treure i expressar el potencial creatiu de la comunicació del cos, que sovint no s'explicita a l'exterior. Això implicaria que l'alumne aprengués a ser més flexible, a tenir una ment més oberta i a ser més receptiu a tot el que l'envolta.

- *Educació física adaptada.* Aquesta assignatura contemplaria un dels avenços que es van donant lentament en la societat, o sigui, la necessitat d'incorporar els alumnes discapacitats dins del currículum d'Educació Física a l'escola. Sovint en el tema de la integració es veuen més importants les àrees de llengua i de socials, però entenem que l'especialista d'Educació Física hauria d'estar preparat per a poder dur a terme un tractament específic amb aquests alumnes que els ajudés a integrar-se en condicions de grup.

- *Psicomotricitat.* Tal com entenem la psicomotricitat, dins d'una línia dinàmica, hauria d'afavorir un coneixement del propi cos, tenint en compte la globalitat de la persona en aspectes afectius, motrius, socials i intel·lectuals. Proposem, per tant, una assignatura que fomentés en l'alumne les habilitats motrius bàsiques, la relació amb els objectes, amb els altres i amb el medi, per tal d'adquirir un fonament per a possibles activitats que se li plantegin en el futur. L'assignatura seria, sobretot, un complement bàsic per als alumnes de l'especialitat d'Educació Física.

Àrea de Ciències Socials.

L'àrea de Socials, tal com se la coneix, presenta la particularitat que és una àrea dominada per la Història i la Geografia, amb unes quantes pinzellades de Sociologia, Antropologia, Filosofia, Política, Economia, Dret i Art. El pes històric de les disciplines anomenades tradicionals o històriques, a més de la mateixa terminologia de l'àrea, ha ofegat en alguns casos la necessària interrelació de conjunt, cap a un dels eixos que l'haurien de vertebrar: pensar per actuar. L'optativitat ben estructurada podria salvar un buit que observem escandalosament poc tractat.

- *Orientació i representació de l'espai viscut.* Un dels eixos de les Ciències Socials és que l'alumne, en acabar la primària, sàpiga moure's físicament, i també de pensament, per un espai conegut o desconegut. Aquesta percepció de localitzar i de saber anar, de dissenyar itineraris hipotètics i reals, de trobar qualsevol concreció en un mapa i en la realitat, de planificar i efectuar un recorregut, entre d'altres coses, fa necessària una matèria lligada a la realitat, on es primi tant el treball de fer com el d'actuar.

- *La investigació social en el medi social i natural.* Aquesta disciplina ensenyaria a fer treball d'investigació real i efectiu, tabulant-ne uns resultats i expressant-los. Sovint es parteix del fet que l'alumne ha de fer investigació guiada, sense parar esment si s'ha aprofundit prou en la formació inicial dels futurs

T e m a d ' e s c o l a

professionals. La investigació, entesa tant des de la vessant de la disciplina com des de l'àmbit educatiu de la investigació-acció, és un aspecte que permetria que el mestre reflexionés tant sobre la matèria que ensenya com sobre el mateix treball que està fent a l'aula. Amb un bon domini de la transposició a l'aula, s'afavoriria que els alumnes captessin en els seus treballs que tan important és llegir sobre un fet com investigar i escriure sobre aquest fet. Explicitar clarament aquesta investigació requeriria un espai que no es pot menystenir.

• *Tècniques de dinamització social.* La política és a l'aula, al carrer, a la vida en general. Fa anys que es volia incidir en actuacions polítiques dirigides, a través de la funesta *Formación del Espíritu Nacional*, simbiosi carrinclona entre els

guanyadors de l'espasa i la por dels de la creu. Un dels eixos que l'alumne de bàsica hauria d'haver vivenciat a l'aula és el de la participació activa en la dinàmica escolar, model de participació futura en fòrums socials, culturals, polítics... Aprendre dels avantatges de la participació implicaria que el debat, el consens, el programa... es captessin quan pertoqués, i seria, indiscutiblement, una bona escola de formació per a esdevenir un actiu ciutadà responsable.

Aquesta és, per tant, una possibilitat. El fet de no presentar-se tancada implica que tothom hi pot dir la seva. En el parlar, el projectar, el consensuar, de ben segur s'avançaria, i molt.

per aconseguir un ensenyament de qualitat,

us oferim:

- *assessorament*
- *activitats diverses*
- *un marc de reflexió*
- *...i les vostres propostes*

us esperem: *cada dia de 16 a 20 h a la
Cooperativa Obrera
C/ Fortuny, 23. Tarragona.
Tel. 22 07 03
Apartat Correus 690*

**Els professionals de l'ensenyament
necessitem veure'ns! Us esperem!!**